

صلى الله عليه وسلم

دانشگاه قم

دانشکده حقوق

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد جزا و جرم شناسی

عنوان :

بررسی تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم در حقوق ایران، فرانسه و انگلیس

استاد راهنما:

دکتر جلال الدین قیاسی

استاد مشاور:

دکتر محمدخلیل صالحی مازندرانی

نگارنده :

شهین کوثری

اسفند ماه ۱۳۹۱

تاییدیه

تقدیم به:

پدر و مادر عزیز و کرامت‌دارم، آنهایی که از جنس باران عشق، در تمامی لحظات زندگی‌م به لطافت و زیبایی باریدند

و شمع و وجودشان برایم روشنی بخشید، جان فدای آنان که همه جان من هستند.

به همسر خوب و خداکارم، او که با هنرمندی تمام، آرامش فکری و روحی مطلوبی که هم در امر قضاوت و هم

در تهیه این پایان نامه برای این حقیر فراهم نمودند.

تشکر و قدردانی

حمد و سپاس خدای را که توفیق کسب دانش و معرفت را به ما عطا فرمود. در اینجا بر خود لازم می دانم از تمامی اساتید بزرگوار، به ویژه اساتید دوره کارشناسی ارشد که در طول سالیان گذشته مرا در تحصیل علم و معرفت و فضائل اخلاقی یاری نموده اند تقدیر و تشکر نمایم.

از استاد گرامی و بزرگوار جناب آقای دکتر جلال الدین قیاسی که راهنمایی اینجانب را در انجام تحقیق، پژوهش و نگارش این پایان نامه تقبل نموده اند نهایت تشکر و سپاسگزاری را دارم.

از جناب آقای دکتر محمد خلیل صالحی به عنوان مشاور که با راهنمایی خود مرا مورد لطف قرار داده اند کمال تشکر را دارم.

چکیده:

کیفر حبس از جمله واکنش های اجتماعی است که پس از مجازات اعدام در راستای مبارزه با بزه کاران و ایجاد نظم و امنیت اعمال می گردد این مجازات در قرن هیجدهم به عنوان مناسبترین جانشین انواع کیفر مرگ مورد توجه قرار گرفت به نحوی که در قرن نوزدهم به طو گسترده مورد توجه قانون گذاران نظام های کیفری قرار گرفت و از رایجترین ابزارهای سیاست جنائی در قلمرو قانونی و قضایی به شمار آمد اما به تدریج در قرن بعدی به لحاظ داده های کیفرشناسی و جرم شناسی، زندان که محل اجرای کیفر سالب آزادی قلمداد می گردید، به عنوان عاملی جرم زا بخصوص از نظر تکرار جرم معرفی گردید. به تدریج در اثر این عوارض و موج اعتراضات به چگونگی نگهداری زندانیان، شیوه های جدیدی در این رابطه مورد توجه قرار گرفت و معاقب آن به جای روش های سنتی و کلاسیک، شیوه های نوین اصلاحی و تربیتی پیشنهاد گردید و طبقه بندی های متعددی با معیارهای مختلف در نظر اندیشمندان جزایی به منصفه ظهور رسید و مسأله اصلاح و درمان زندانیان با معیارهای علمی و با بهره گیری از علمی هم چون جرم شناسی، روان شناسی و کیفرشناسی مطرح گردید. اما با تمام این اوضاع و احوال و نظریات ارزشمند در این زمینه هم چنان نظام زندان ها در اکثر جوامع با مشکلات عدیده ای از لحاظ ساختاری روبه رو می باشد. با بروز عوارض ناگوار زندان ها هم اکنون توسل به شیوه های جایگزین زندان مورد توجه حقوقدانان قرار گرفته است که این امر نشان گر شکست زندان ها به عنوان مکانی واحد در بازپروری و اصلاح مجرمین محسوب می گردد که مهم ترین اهداف مجازات ها هست.

صاحب نظران حقوق کیفری به منظور بهبود کارآیی رسیدگی های قضایی از مرحله کشف جرم و تعقیب تا صدور حکم و اجرای آن، نهادها و اصول متعددی را پیش بینی نموده اند. اصل موقعیت داشتن تعقیب، تعلیق تعقیب، تعویق صدور حکم، تعلیق اجرای مجازات و آزادی مشروط برخی از این اصول می باشند. از میان این نهادها، نهاد تعلیق تعقیب که از مصادیق اصل موقعیت داشتن تعقیب می باشد و نهاد تعویق صدور حکم در حبس زدایی و تامین مهمترین اهداف دستگاه عدالت کیفری که اصلاح، بازپروری مجرمین و کنترل بزه است بسیار موثر می باشند. در این پایان نامه به قوانین مصوب در زمینه تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم در کشور ایران و مطالعه تطبیقی آن با قوانین کشورهای فرانسه و انگلیس و شرایط و آثار آنها پرداخته شده است.

واژگان کلیدی: تعلیق، تعویق، تعقیب، موقعیت داشتن (تعقیب)، مجازات

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱	مقدمه.....
۱	۱- بیان مسأله.....
۲	۲-سوالات تحقیق.....
۲	۳-فرضیات تحقیق.....
۲	۴-اهداف تحقیق.....
۳	۵-اهمیت تحقیق.....
۳	۶-پیشینه تحقیق.....
۳	۷-قلمرو تحقیق.....
۳	۸-روش تحقیق.....
۳	۹-مشکلات تحقیق.....
۴	۱۰- ساختار تحقیق.....

فصل اول : کلیات

۶	۱-۱ تعاریف و مفاهیم.....
۶	۱-۱-۱ معنای لغوی و اصطلاحی تعلیق (مجازات).....
۷	۱-۱-۲ معنای لغوی و اصطلاحی تعقیب.....
۹	۱-۱-۳ معنای لغوی و اصطلاحی تعویق.....
۹	۱-۱-۴ ترک تعقیب ساده.....
۹	۱-۱-۵ ترک تعقیب مشروط (یا همراه با مداخله).....
۱۰	۱-۱-۶ تفاوت تعلیق اجرای مجازات و تعویق صدور حکم.....
۱۳	۲-۱ تاریخچه.....
۱۳	۱-۲-۱ تاریخچه دادسرا.....
۱۳	۱-۲-۱-۱ تحولات دادسرا قبل از انقلاب.....
۱۴	۱-۲-۱-۲ تحولات دادسرا پس از انقلاب.....
۱۶	۲-۲-۱ تاریخچه تعلیق تعقیب.....
۱۸	۳-۲-۱ تاریخچه تعویق صدور حکم.....
۲۱	۳-۱ مبانی تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم.....

فصل دوم : بررسی تعلیق تعقیب در حقوق ایران با نگاهی به حقوق فرانسه و انگلیس

۳۰	۱-۲ صلاحیت ها.....
----	--------------------

۳۰	۱-۱-۲ مقام صالح جهت تشخیص تعقیب
۳۲	۲-۱-۲ حدود اختیارات صلاح‌دیدی
۳۳	۳-۱-۲ جایگاه بزه دیده و متهم در تشخیص صلاح‌دیدی
۳۳	۱-۳-۱-۲ جایگاه بزه دیده
۳۴	۲-۳-۱-۲ جایگاه متهم
۳۶	۴-۱-۲ تاثیر تشخیص صلاح‌دیدی بر دادرسی
۳۷	۵-۱-۲ قلمرو اصل موقعیت داشتن تعقیب
۳۷	۱-۵-۱-۲ از حیث جرائم:
۳۸	۲-۵-۱-۲ از حیث مراحل عدالت کیفری
۳۹	۲-۲ عناصر اصل موقعیت داشتن در نظام رومی- ژرمنی و کامن لا
۴۰	۱-۲-۲ عناصر اصل موقعیت داشتن در نظام رومی- ژرمنی
۴۰	۱-۱-۲-۲ وجود مقرر قانونی
۴۰	۲-۱-۲-۲ وجود مصلحت عمومی
۴۱	۳-۱-۲-۲ وجود اولویت
۴۱	۲-۲-۲ عناصر اصل موقعیت داشتن در نظام کامن لا
۴۱	۱-۲-۲-۲ کفایت ادله
۴۱	۲-۲-۲-۲ وجود مصلحت عمومی
۴۲	۳-۳ جایگاه اصل موقعیت داشتن تعقیب در حقوق ایران
۴۳	۱-۳-۲ نهاد تعقیب کیفری در ایران
۴۳	۱-۱-۳-۲ تشکیلات دادسرا
۴۴	۲-۱-۳-۲ انواع دادسرا
۴۴	۳-۱-۳-۲ مقامات دادسرا
۴۵	۲-۳-۲ جایگاه اصل موقعیت داشتن در قوانین کیفری ایران
۴۶	۴-۲ مصادیق اصل موقعیت داشتن در قوانین کیفری ایران
۴۷	۱-۴-۲ تعلیق تعقیب
۴۷	۱-۱-۴-۲ تعلیق تعقیب در قوانین کیفری ایران پیش از انقلاب
۵۱	۲-۱-۴-۲ تعلیق تعقیب در قوانین کیفری پس از انقلاب
۵۵	۳-۱-۴-۲ قلمرو تعلیق تعقیب در مقررات کیفری ایران
۵۸	۴-۱-۴-۲ نوآوری های لایحه پیشنهادی ق. آ.د. ک در زمینه تعلیق تعقیب
۶۰	۵-۱-۴-۲ تعلیق تعقیب خاص
۶۱	۲-۴-۲ سایر مصادیق
۶۱	۱-۲-۴-۲ ترک تعقیب ساده
۶۵	۲-۲-۴-۲ تعویق تعقیب

۶۶ ۲-۴-۳ میانجی گری
۶۸ ۲-۴-۳ ادله ترجیح اصل موقعیت داشتن در حقوق ایران
۶۸ ۲-۴-۱ کاهش هزینه های عدالت کیفری
۶۸ ۲-۴-۲ کاهش تورم قضایی
۶۹ ۲-۴-۳ هم گرایی با سیاست جنایی مشارکتی
۷۰ ۲-۴-۴ هم گرایی با فقه
۷۱ ۲-۴-۴ جایگزین های اصل موقعیت داشتن در حقوق کیفری ایران
۷۱ ۲-۴-۱ جرم زدایی
۷۱ ۲-۴-۲ دادرسی ساده
۷۲ ۲-۴-۳ دادگاه های مردمی و شوراهای داوری

فصل سوم: بررسی تعویق صدور حکم در ایران با نگاهی به حقوق فرانسه و انگلیس

۷۷ ۳-۱ انواع تعویق
۷۷ ۳-۱-۱ تعویق ساده
۷۹ ۳-۱-۲ تعویق مراقبتی
۸۰ ۳-۱-۳ تدابیر الزامی در تعویق مراقبتی در حقوق ایران
۸۰ ۳-۱-۳ حضور به موقع در زمان و مکانی که مقام قضایی یا مددکار اجتماعی ناظر تعیین می نماید: ۳-۱-۳ ارائه اطلاعات و اسناد و مدارکی که نظارت بر اجرای تعهدات محکوم را برای مددکار اجتماعی تسهیل می کند
۸۱ ۳-۱-۳ اعلام هر گونه تغییر شغل، اقامتگاه یا جا به جایی در مدت کمتر از ۱۵ روز و ارائه گزارشی از آن به مددکار اجتماعی
۸۲ ۳-۱-۴ کسب اجازه از مقام قضایی به منظور مسافرت به خارج از کشور
۸۳ ۳-۱-۴ تدابیر اختیاری در تعویق مراقبتی در حقوق ایران
۸۴ ۳-۱-۴ حرفه آموزی یا اشتغال به حرفه ای خاص
۸۵ ۳-۱-۴ اقامت یا عدم اقامت در مکان معین
۸۵ ۳-۱-۴ درمان بیماری یا ترک اعتیاد
۸۶ ۳-۱-۴ پرداخت نفقه افراد واجب النفقه
۸۶ ۳-۱-۴ خودداری از تصدی کلیه یا برخی از وسایل نقلیه موتوری
۸۶ ۳-۱-۴ خودداری از فعالیت حرفه ای مرتبط با جرم ارتكابی یا استفاده از وسایل موثر در آن
۸۶ ۳-۱-۴ خودداری از ارتباط و معاشرت با شرکاء یا معاونین جرم یا دیگر اشخاص از قبیل بزه دیده به تشخیص دادگاه
۸۷ ۳-۱-۴ گذراندن دوره یا دوره های خاص آموزشی و یادگیری مهارت های اساسی زندگی یا شرکت در دوره های تربیتی، اخلاقی، مذهبی، تحصیلی و ورزشی:

۸۹	۳-۱-۵ تعویق مراقبتی و همراه با تعهد در فرانسه
۹۴	۳-۱-۶ تعویق مراقبتی در انگلیس
۹۷	۳-۲ شرایط اعطا
۹۷	۳-۲-۱ شرایط ماهوی در حقوق ایران
۹۷	۳-۲-۱-۱ به اعتبار مرتکب
۹۸	۳-۲-۱-۲ به اعتبار نوع جرم
۱۰۸	۳-۲-۱-۳ به اعتبار شرائط ارتکاب
۱۱۵	۳-۲-۲ شرایط شکلی در حقوق ایران
۱۱۵	۳-۲-۲-۱ به اعتبار مرتکب
۱۱۶	۳-۲-۲-۲ به اعتبار مرجع قضایی
۱۱۷	۳-۲-۳ شرایط ماهوی و شکلی در حقوق فرانسه
۱۱۷	۳-۲-۳-۱ شرایط ماهوی
۱۱۸	۳-۲-۳-۲ شرایط شکلی
۱۱۹	۳-۲-۴ شرایط ماهوی و شکلی در حقوق انگلیس
۱۱۹	۳-۲-۴-۱ شرایط ماهوی
۱۲۱	۳-۲-۴-۲ شرایط شکلی
۱۲۲	۳-۳ آثار تعویق و رفع آن
۱۲۲	۳-۳-۱ آثار تعویق در حقوق ایران
۱۲۲	۳-۳-۱-۱ آثار تعویق نسبت به مرتکب
۱۲۳	۳-۳-۱-۲ آثار تعویق نسبت به مراجع قضایی
۱۲۵	۳-۳-۲ آثار رفع تعویق در حقوق ایران
۱۲۵	۳-۳-۲-۱ ارتکاب جرم
۱۲۶	۳-۳-۲-۲ عدم رعایت دستورات دادگاه
۱۲۷	۳-۳-۲-۳ پایان مدت
۱۲۷	۳-۳-۳ آثار تعویق و رفع آن در حقوق فرانسه
۱۲۹	۳-۳-۴ آثار تعویق و رفع آن در حقوق انگلیس
۱۳۳	نتیجه گیری و پیشنهاد
۱۴۳	منابع و مأخذ

مقدمه

۱ - بیان مساله

در روند امور کیفری، اولین مرحله تحقیقات مقدماتی است که معمولاً توسط دادیاران و بازپرسان و یا ضابطین دادگستری که تحت نظر دادستان هستند انجام میشود. پس از انجام تحقیقات مقدماتی و زمانی که پرونده برای مطرح شدن در مرحله دادرسی مهیا باشد نوبت به رسیدگی در دادگاه یا مرحله دادرسی می رسد که در این مرحله قاضی دادگاه دلایل طرفین پرونده و اظهارات آنها را استماع و مورد ارزیابی قرارداده و در صورت مجرم تشخیص دادن متهم اقدام به صدور حکم و تعیین مجازات می کند و پس از صدور حکم، واحد اجرای احکام نسبت به اجرای حکم اقدام می نماید و سپس محکوم علیه آزاد می گردد. اما در بعضی مواقع این روند بنا به دلایل و جهاتی کامل نمی شود. گاهی در مرحله تعقیب تحت عنوان تعلیق تعقیب، مرور زمان، گاهی در مرحله صدور حکم تحت عنوان تعلیق و تعویق و گاهی در مرحله اجرا تحت عنوان تعلیق اجرای مجازات، آزادی مشروط و مرور زمان این روند کامل نمی شود چرا که حفظ حقوق و منافع جامعه که از مهمترین وظایف دستگاه کیفری است همیشه از طریق تعقیب کیفری و صدور حکم و اجرای آن تامین نمی گردد.

با تامل در اهداف مجازاتها که می توان از جمله آنها باز دارندگی، باز پروری و اصلاح را نام برد پی می بریم که همیشه با صدور حکم محکومیت که مجازات حبس رایج ترین آنها می باشد نمی توان به رسالت ها و اهداف مجازات ها دست یافت. بر اساس آمارها می توان گفت که جمعیت کیفری ما افزایش پیدا کرده و این موضوع هم به طور عمده به صدور مجازات حبس بر می گردد. با افزایش جمعیت زندان ها در اداره زندان ها هم مشکل پیش می آید که با این وضعیت به ناچار از سازو کارهایی نظیر عفوهای مکرر و گاهی هم از مرخصی های بی ضابطه استفاده می شود. بالاخره چون میزان جرایم در حال افزایش می باشد و نسبتی هم با افزایش جمعیت دارد و در عین حال هم علاوه بر آنکه ظرفیتی برای نگهداری زندانیان ایجاد نمی شود اهداف مجازاتها هم با این وضعیت تامین نمی شود. تحت تاثیر این معضلات سیاست متفاوتی در خصوص امر تعقیب و دادرسی مطرح و سیستم موقعیت داشتن تعقیب و

تعویق مجازات در راستای تامین اهداف مجازات ها و جلوگیری از آثار منفی حبس ها خصوصاً حبس های کوتاه مدت مطرح می گردد.

۲- سوالات تحقیق

- ۱- قلمرو تعلیق تعقیب و تعویق مجازات در خصوص کدام جرایم قابل اعمال است؟
- ۲- آثار تعلیق تعقیب و تعویق مجازات چیست؟
- ۳- نهاد تعلیق و تعویق مجازات در حقوق کشورهای ایران، فرانسه و انگلیس تا چه حد مورد شناسایی واقع شده است؟

۳- فرضیات تحقیق

- ۱- نهاد تعلیق تعقیب در کلیه اتهامات از درجه جنحه به استثنای جنحه های باب دوم قانون مجازات عمومی و نهاد تعویق در جرائم تعزیری اعمال می شود.
- ۲- آثار این دو نهاد نسبت به مرتکب، بزه دیده و مراجع قضایی قابل تفکیک و بحث می باشد.
- ۳- نهاد تعقیب در قوانین پیش از انقلاب و لایحه آئین دادرسی کیفری پیش بینی شده است و نهاد تعویق بطور مشخص در حقوق کیفری ایران وجود ندارد و در لایحه قانون مجازات اسلامی پیش بینی شده است. و لیکن در حقوق کشورهای فرانسه و انگلیس هر دو نهاد در قوانین کیفری پیش بینی شده است.

۴- اهداف تحقیق

نظر به اینکه امروزه سیاست فردی کردن مجازات و اتخاذ روش های پیشگیرانه و حبس زدایی در دستور کار قانونگذاران کشورهای مختلف قرار گرفته است و علیرغم اینکه اعمال تعویق صدور حکم هم در جهت اهداف ذکر شده بسیار موثر می باشد در قانون ایران پیش بینی نشده است و از طرفی قانونگذار علیرغم سیر تحولات مثبتی که قبل از انقلاب در باب تعلیق تعقیب وجود داشته، این راهکار حقوقی و قضایی را در مجموعه قوانین کیفری فعلی نیاورده است و در عمل هم توجه چندانی به آن نمی شود. لذا هدف از این تحقیق نمایاندن آثار مثبت این دو نهاد خصوصاً از لحاظ آثار جرم شناسی می باشد تا با مشخص شدن آثار مثبت این دو نهاد در تدوین قوانین و رسیدگی های قضایی ملحوظ واقع شوند.

۵- اهمیت تحقیق

بررسی آثاری که تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم در حبس زدایی و تقلیل هزینه های زندان خصوصاً حبس های کوتاه مدت و فردی کردن مجازات دارد با توجه به اینکه در قوانین فعلی ایران توجهی به این دو نهاد نشده است اهمیت تحقیق حاضر را در تبیین نتایج اعمال این دو نهاد آشکار می سازد.

۶- پیشینه تحقیق

با توجه به پیش بینی قرار تعلیق تعقیب در ماده ۲۲ قانون اصلاح پاره ای از قوانین دادگستری حقوقدانان به عنوان یک قانون متروک بدان نگریده و در عمل هم توجهی به آن خصوصاً از لحاظ آثار مثبت جرم شناسی نشده است. در خصوص تعویق صدور حکم هم با عنایت به ورود این نهاد در لوایح جدید قانونگذاری ایران هیچگونه سابقه ای در خصوص آن به چشم نمی خورد. لکن در خصوص جایگزین های زندان، کتاب هایی نظیر جایگزین های زندان یا مجازات های بینابین و سخنرانی های اولین همایش بین المللی بررسی راههای جایگزین مجازات حبس موجود می باشد.

۷- قلمرو تحقیق

قلمرو این تحقیق حقوق ایران، فرانسه و انگلیس می باشد.

۸- روش تحقیق

روش این تحقیق توصیفی- تحلیلی و با تکیه بر منابع کتابخانه ای با شیوه فیش برداری از کتابها و منابع دیگر است.

۹- مشکلات تحقیق

جدید بودن موضوع تعویق صدور حکم، فقدان منابع مشخص و کافی در این زمینه و همچنین اشتغال نگارنده به شغل خطیر قضا و دوری از منابع کتابخانه ای غنی، بررسی دو نهاد متفاوت تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم و مطالعه تطبیقی آن با حقوق کشورهای فرانسه و انگلیس، تحقیق در خصوص این موضوع را با مشکلات جدی مواجه نموده است.

۱۰ - ساختار تحقیق

در فصل اول کلیات مطرح شده است که شامل تعاریف و مفاهیم، تفاوت تعلیق اجرای مجازات و تعویق صدور حکم، تاریخچه و مبانی می‌باشد. فصل دوم به بررسی تعلیق تعقیب در حقوق ایران با نگاهی به حقوق فرانسه و انگلیس پرداخته است که شامل چهار مبحث می‌باشد. در مبحث اول صلاحیت‌ها، در مبحث دوم عناصر اصل موقعیت داشتن در نظام رومی - ژرمنی و کامن‌لا، در مبحث سوم جایگاه اصل موقعیت داشتن در حقوق ایران، در مبحث چهارم مصادیق اصل موقعیت داشتن در قوانین کیفری ایران بحث شده است.

در فصل سوم هم به بررسی تعویق صدور حکم در حقوق ایران با نگاهی به حقوق فرانسه و انگلیس پرداخته شده است که شامل سه مبحث می‌باشد. در مبحث اول آن انواع تعویق، در مبحث دوم شرایطی که جهت اعطاء لازم می‌باشد و در مبحث سوم نیز آثاری که از اعطای این نهاد جاری می‌شود و نیز موارد رفع این نهاد مورد بررسی قرار گرفته است. در پایان هم نتیجه‌گیری و پیشنهادات مطرح شده است.

فصل اول

کلیات

۱-۱ تعاریف و مفاهیم

۱-۱-۱ معنای لغوی و اصطلاحی تعلیق (مجازات)

تعلیق در لغت به معنای در آویختن، آویزش و آویختن، در آویختن چیزی را به چیزی و معلق گردانیدن است.^۱

تعلیق در لاتین با عبارت «probation» با معانی زیر به کار برده شده است.^۲

A court-imposed criminal sentence that, subject to stated conditions, release a convicted person in to the community instead of sending the criminal to jail or prison.

به موجب حکم کیفری لازم الاجرای دادگاه، با توجه به شرایط اعلام شده، شخص محکوم شده یا مجرم به جای فرستاده شدن به زندان در اجتماع رها می شود.

در زبان فرانسه نیز با عبارت "suspension" و به معنای ذیل به کار برده شده است.^۳

Action the suspender quelqu'un ou quelque chose.

عمل به حالت تعلیق در آوردن کسی یا چیزی.

تعلیق اجرای مجازات عبارت است از متوقف ساختن مجازات کسی که به کیفرهای تعزیری یا بازدارنده محکوم شده است تا چنانچه در مدت معینی پس از آن مرتکب جرم دیگری نگردد و از دستورهای دادگاه در این مدت تبعیت کرد محکومیت او کان لم یکن تلقی گردد.^۴

۱. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، ذیل کلمه تعلیق

2. Oxford advanced learners dictionary (7 th edition) Oxford University Press 2005

3. Larousse) www.larousse.fr/dictionaries/frencais(

۴. گلدوزیان، ایرج، بایسته های حقوق جزای عمومی، چاپ ۱۲، تهران، انتشارات میزان، ۱۳۸۴، ص ۱۴۵

۱-۱-۲ معنای لغوی واصطلاحی تعقیب

در لاتین با عبارت "Prosecution" به معنای ذیل به کار برده می شود^۱

The pursuit of legal proceeding, particular criminal proceeding,
attorney general

کسی که پروسه (دادرسی) حقوقی بویژه پروسه (دادرسی) کیفری را تعقیب می کند.

در فرانسه نیز با عبارت "poursuite" به معنای ذیل به کار رفته است

Quelqueun pousse les coupables ou les nalsaitaur.

کسی که مجرمین را تحت تعقیب و تحت پیگرد قرار می دهد.

جهت مشخص شدن مفهوم اصطلاحی تعلیق تعقیب ابتدا مفهوم تعقیب کیفری بیان می شود. تعقیب کیفری به معنای تصمیم به پیگرد قانونی جرم استو بخشی از فرایند کیفری است. فرایند کیفری با کشف جرم آغاز و با تعقیب و تحقیقات مقدماتی ادامه می یابد. در مرحله کشف جرم اقدامات لازم به منظور حفظ آثار جرم و جلوگیری از فرار متهم صورت می پذیرد. پس از مرحله کشف جرم مرحله تعقیب آغاز می گردد. در این مرحله نسبت به کفایت ادله اتهام اتخاذ تصمیم می شود. پس از احراز کفایت ادله تعقیب به جریان می افتد و مرحله تحقیقات مقدماتی آغاز می شود. میان تصمیم به تعقیب و تصمیم به تحقیقات مقدماتی فاصله زمانی وجود ندارد تصمیم به تعقیب متضمن تصمیم به تحقیق است پس از اطلاع از وقوع جرم تصمیم به تعقیب اتخاذ می گردد و مرحله تحقیقات مقدماتی آغاز می شود. و در صورت صدور قرار مجرمیت پرونده به دادگاه ارسال می شود. مرحله کشف جرم را معمولاً پلیس و مرحله تعقیب را دادستان و مرحله تحقیقات مقدماتی را معمولاً بازپرس عهده دار است. واژه تعقیب کیفری از منظرهای مختلفی قابل تقسیم است. واژه تعقیب از یک منظر بهمضیق و موسع تقسیم می شود. تعقیب کیفری در مفهوم مضیق به معنای تصمیم به پیگرد قانونی جرم است. در مفهوم موسع خود دارای گستره ای فراگیر است و شامل اقدامات مقتضی به منظور آماده شدن پرونده جهت ارسال به دادگاه اقدامات مربوط به دفاع از کیفر خواست در مرحله دادرسی و اقدامات مربوط به مرحله اجرای حکم است.

^۱ Larousse، پیشین

^۲ زراعت، عباس و مهاجری، علی، ۱۳۸۲، آیین دادرسی کیفری، ج ۱، چ اول، تهران، فکرسازان، ص ۴۸

در تصمیم به تعقیب، دادستان پس از بررسی وقایع پرونده و ارزیابی مسائل موجود در آن از جمله پرونده شخصیت متهم که براساس یافته‌های جرم‌شناسی تدوین گردیده است به جمع‌بندی می‌پردازد و امر تعقیب را معلق می‌سازد و با این اقدام، مصالح فردی و اجتماعی را در هم می‌آمیزد و پادزهر مصلحت را به بدنه اجتماع تزریق می‌کند تا پیشگیری فردی و اجتماعی را از اقدام خود محقق سازد.

تعلیق تعقیب از مصادیق اصل موقعیت داشتن تعقیب است. اصل موقعیت داشتن بر امر تعقیب حاکم است و اختیار امر تعقیب را به مقام تعقیب واگذار می‌نماید، این اصل نقطه مقابل اصل الزامی بودن تعقیب تلقی می‌گردد، طبق این اصل مقام تعقیب حق ترک تعقیب و حق اعمال جایگزین نسبت به متهم را ندارد. براساس این اصل، مقام تعقیب وظیفه تعقیب و حق اعمال جایگزین نسبت به مهم را ندارد. براساس این اصل، مقام تعقیب وظیفه تعقیب و آماده-سازی پرونده برای ارسال به دادگاه را دارد.^۱ در این اصل فرض قانونی آن است که تعقیب هر جرمی به مصلحت عموم است.^۲

واژه تعقیب کیفری از منظرهای مختلفی قابل تقسیم است. واژه تعقیب از یک منظر به مضیق و موسع تقسیم می‌شود. تعقیب کیفری در مفهوم مضیق به معنای تصمیم به پیگرد قانونی جرم است.^۳ در مفهوم موسع خود دارای گستره ای فراگیر است و شامل اقدامات مقتضی به منظور آماده شدن پرونده جهت ارسال به دادگاه اقدامات مربوط به دفاع از کیفر خواست در مرحله دادرسی و اقدامات مربوط به مرحله اجرای حکم است.

بنابراین تعلیق تعقیب از مصادیق اصل موقعیت داشتن تعقیب است و در اصطلاح عبارت است از برخورداری مقام تعقیب از اختیار تعقیب، ترک تعقیب و جایگزین های تعقیب است و وفق آن دادستان با سنجش موضوع و تشخیص مصالح کلی هر چند وقوع جرم محرز و مدلل باشد نظر به جهات خاصی غیر از علل تعیین شده در قوانین جزایی از جمله جنون و مرور زمان و... از تعقیب کیفری خودداری کند و دستور بایگانی شدن پرونده را صادر کند.

1 . WWW.european source book.org/chapter-2/2a

2 . Kerley, Gordon, Drug law and enforcement in Australia and the Nether lands, the Australia national university, November 1, 2004, law. Anu.Edu. Dc/ staffuploads/ 9-kerley 1.doc. p23

۱-۱-۳ معنای لغوی و اصطلاحی تعویق

تعویق در لغت به معنای باز داشتن، درنگ و تاخیر و توقف و منع و همچنین به معنای عقب انداختن، پس افکندن، تاخیر و درنگ کردن در کاری و سست کردن کاری نیز آمده است.

این اصطلاح در لاتین با عبارت "Adjournment" در معنای ذیل به کار برده شده است

An act of period of adjourning, being adjourned.

اقدام و عمل مربوط به به تعویق انداختن - به وقت دیگری موکول شدن

درفرانسه نیز با عبارت "Ajourment" به معنای ذیل می باشد

Action Bacourner Quelque Chose.

عمل به تعویق انداختن (به جلسه دیگری موکول کردن) چیزی.

از نظر اصطلاحی تعویق عبارت است از اینکه پس از تشکیل جلسه دادگاه زمانی که دادگاه دلایل و مدارک موجود را بررسی کرد اگر متهمی که مجرمیت او برای دادگاه به اثبات رسیده دارای شرایطی که در قانون موجود است، باشد دادگاه صدور حکم محکومیت وی را به تاخیر می اندازد.

۱-۱-۴ ترک تعقیب ساده

قابل ترکیب با هیچ نوع شرط یا تضمین نیست. فقط دادگاه از حق اعمال مجازات یا شرط یا تضمین برخوردار است و مقام تعقیب تنها از دو تصمیم در خصوص پرونده برخوردار است. یا پرونده مختومه گردد، بدین معنا که هیچگونه تصمیمی اتخاذ نگردد یا پرونده به دادگاه ارسال شود.

۱-۱-۵ ترک تعقیب مشروط (یا همراه با مداخله)

مقام تعقیب نه تنها از اختیار تصمیم ترک تعقیب برخوردار است بلکه می تواند تعقیب را با تحمیل شروطی بر متهم ترک نماید. در کشور فرانسه دادستان زمانی تعقیب را ترک می نماید که متهم با شرایط پیشنهادی ترک تعقیب از سوی او موافقت نماید. در غیر این صورت پرونده به دادگاه خواهد رفت تصمیم به ترک تعقیب مشروط گرچه متهمی به بایگانی شدن پرونده می گردد، لکن در صورت تخلف از شرط، پرونده طبق قوانین مربوط به تعقیب، به

جریان می افتد. به عنوان مثال در پرونده های اعتیاد که به شرط مداوا، تعقیب ترک شده است در صورت عدم مداوا تعقیب آغاز می گردد. ترک تعقیب مشروط در انگلستان نیز وجود دارد بدین صورت که انصراف از تعقیب را در موردی که غرامت پرداخت شده یا تلاش جدی برای آن اعمال گردیده مجاز است. در انگلستان و ولز اگر مجرم غرامت راتدارک دیده یا پرداخت نموده باشد و مجنی علیه نیز بدان راضی است، چنانچه احتمال حکم به پرداخت غرامت از سوی دادگاه یک احتمال قوی باشد، دیگر ضرورتی برای تعقیب در بین نمی باشد. در عمل در سال ۱۹۹۳ فقط ۶٪ منع تعقیب ها در انگلستان و ولز مستند به موافقت مجرم به پرداخت غرامت به مجنی علیه بوده است که پرداخت غرامت در انگلستان علت تصمیم به ترک تعقیب می باشد. در برخی از سیستم های قضائی، جبران غرامت به عنوان شرط ترک تعقیب محسوب می شود. در این سیستم ها در صورتی که جبران خسارت توسط مجرم انجام نشده باشد، دادستان حق ادامه تعقیب را دارد. در بلژیک، فرانسه، آلمان، لوکزامبورگ، هلند و پرتغال در صورتی که متهم جبران غرامت نموده باشد، دادستان کل می تواند ترک تعقیب را پیشنهاد نماید.

۱-۱-۶ تفاوت تعلیق اجرای مجازات و تعویق صدور حکم

به تعلیق اجرای مجازات سیستم فرانسوی - بلژیکی و به تعویق صدور حکم سیستم انگلیسی - آمریکایی نیز می گویند. تعلیق اجرای مجازات یعنی به تاخیر انداختن مجازات با نظر دادگاه صادر کننده حکم قطعی و به منظور اصلاح رفتار و باز اجتماعی کردن بزهکار.^۱ از بین انواع تعلیق مجازاتی که در دنیا وجود دارد کشور ما تعلیق مجازات از نوع ساده را انتخاب کرده است. هر چند که دادگاه ضمن تعلیق مجازات دستورات و شرایطی را معین می کند که محکوم علیه در دوران تعلیق باید رعایت کند اما تعیین چنین دستوراتی موجب نمی شود که تعلیق از حالت ساده به حالت مراقبتی تبدیل شود. زیرا آنچه که در تعلیق مراقبتی ملاک و منشا تفاوت با تعلیق ساده است این می باشد که در تعلیق مراقبتی یک نفر وجود دارد که وظیفه اش نظارت و مراقبت از فرد تعلیقی و کمک به وی در دوری از ارتکاب جرم و

۱- اردبیلی، محمدعلی، حقوق جزای عمومی، جلد دوم نشر میزان، چاپ پنجم، پاییز ۱۳۸۲، ص ۲۴۰